

РЕЦЕНЗИЯ

от Проф. д-р Лазар Желев Славов, дм, Катедра „Анатомия, хистология и ембриология”, Медицински университет – София, член на научното жури съгласно Заповед на Ректора на НБУ – София № 3-РК-204/02. 07. 2019 г, на дисертационния труд на Христо Веселинов Иванов, докторант на самостоятелна подготовка в докторска програма „Визуално-пластични изкуства“, НБУ, професионално направление 8.2. *Изобразително изкуство*, научна специалност *Визуално-пластични изкуства* за придобиване на образователната и научна степен „Доктор“, на тема: "АНАТОМИЧНАТА РИСУНКА – НАУЧНИ И ТВОРЧЕСКИ АСПЕКТИ. АНАТОМИЧНАТА РИСУНКА И ВЪНШНИТЕ ФОРМИ НА ЧОВЕШКОТО ТЯЛО", с научен ръководител доц. Валентин Савчев.

Биографични бележки

Христо Веселинов Иванов завършва през 1993 г. СХЕУ „Св. Св. Кирил и Методий“ – град Бургас, в паралелка с усилено изучаване на рисуване. През 2002 година завършва НХА, София с магистърска степен по „Скулптура“. Същата година е назначен в НУИИ „Илия Петров“ като преподавател по пластична анатомия и рисуване. От 2008 до 2011 г. е преподавател по Пластична анатомия в НБУ. Към настоящия момент Христо Иванов е хоноруван преподавател по „Пластична анатомия“ в НХА – Филиал Бургас.

През учебните 2010/2011 г. и 2011/2012 г. дисертантът е преминал пълния лекционен и практически курс на обучение по анатомия на човека по учебния план на студентите по медицина I-ви и II-ри курс в Катедрата по анатомия, хистология и ембриология на МУ – София.

Структура на дисертационния труд

Трудът е представен на 210 стандартни страници и включва: Увод – 2 стр.; Обзор – 64 стр.; Цел и задачи – 4 стр., Методология – 11 стр.; Собствени резултати – 10 стр.; Обсъждане – 59 стр.; Изводи - 3 стр. Заключение – 1 стр. и Приноси на дисертационния труд – 6 стр. Библиографията съдържа 89 заглавия. Приложението към дисертацията е оформено в отделно тяло, което съдържа 248 страници с 545 цветни и черно-бели репродукции на анатомични рисунки, фотографии и схематични изображения, част от които са авторски. Авторефератът напълно отговаря на структурата и съдържанието на текста.

Оценка на основните части на дисертационния труд с критични бележки

При първоначалната оценка на съотношението между частите на дисертацията прави впечатление доминирането на литературния обзор (64 стр.) и обсъждането (59 стр.) над собствените резултати от проучването (10 стр.). Доколкото самия принос на дисертацията включва демонстрация на творческите възможности на дисертанта, както и детайлен анализ на проблеми в анатомичната рисунка, то собствени резултати също могат да се открият и в текста на литературния обзор и дискусията. Самото задълбочено разглеждане на инсерцията на делтовидния мускул, както и мускулите ограждащи подмишничната ямка, посочени в обзора, придружени с наблюдения на реални анатомични препарати е съществен собствен резултат на докторанта. Това е видно и от представените приноси на дисертацията (стр. 160-165).

В представения обзор са посочени темите за изследване в научната дисертация. Първи раздел маркира научните и творчески аспекти на анатомичната рисунка и нейната роля като основно средство за обучение в учебно-възпитателния процес. Във втори раздел се прави синтезиран преглед на историята на съвременната анатомична рисунка и се посочват

основоположници и най-изтъкнати представители. Трети раздел показва позицията на докторанта, относно каноните в изобразяването на човешкото тяло. В четвърти раздел се обръща внимание на специализираните училища за анатомично рисуване, които подготвят специалисти в различни области. Пети раздел е интересен с двата примера, които авторът привежда. Това са анатомични рисунки, анализиращи известните скулптурни произведения „Лаокоон“ и „Херкулес Фарнезийски“. Особено във вторият пример, при който докторантът засяга един твърде любопитен и интересен въпрос – доколко авторите на подобни рисунки, следва да се доверяват на анатомичните познания на създателите на художествените произведения, или при откриване на несъответствие, да коригират допуснатата неточност. В шести раздел се обръща внимание на проблемите на анатомичната рисунка в атласите за художници и медици, като съвсем логично се прави връзка между професионалните умения на авторите и възможността за допускане на грешка при илюстриране на такива трудове. За мене като медик особен интерес предизвика примерът от „Атлас по анатомия на човека“ на Синелников, който докторанта беше открил и изследвал подробно в хода на дисертационният труд. Раздел седми навлиза в същината на научното изследване, като са разгледани и анализирани инсерцията на делтовидния мускул, мускулните ръбове на подмишничната ямка и носещата линия на долния крайник. Както беше посочено преди, приемам тази част от обзора като собствени резултати на дисертанта. Друга тема, на която докторанта се спира е за т.нар. от него „паралелни“ анатомични рисунки във фотографските анатомични атласи. Като анализира два от най-популярните в медицинските среди трудове, той практически достига до същността на анатомичната рисунка по отношение на научния и творческия ѝ аспект, което е и основната тема на изследването. Кратък анализ на етичните аспекти на анатомичната рисунка са представени в края на обзора.

В глава „Методология“ докторантът представя анализ на начините за изграждане на правилна представа за мускулно-скелетната система на човешкото тяло. Авторът на дисертацията се основава на собствения си опит в областта на рисуването и преподаването на пластична анатомия, при изготвянето на научното изследване. Анализът на анатомичните рисунки, както и методът на сравнителен анализ също способстват за установяване на научната истина. Неразривно свързан с тях е и методът на наблюдение на реални дисекции на човешкото тяло в Катедрата по анатомия на МУ – София.

В глава „Собствени резултати“ Христо Иванов представя няколко раздела. Първият раздел разглежда авторско наблюдение на дългата глава на триглавия мускул на мишницата, по отношение на позиционното ѝ месторазположение, спрямо телата на големия объл и малкия объл мускул. Валидизирането на представения анализ би бил невъзможен без практически занимания по анатомия в дисекционната зала. Тук докторантът подкрепя своето становище с авторски фотографии и рисунки, което прави изследването му напълно научно издържано.

Втори раздел е посветен на друго авторско наблюдение, този път върху рисунки от учебникът на проф. Кр. Чоканов. За мене конкретното изследване представляваше особен интерес, тъй като е свързано с външните форми около очите, които не са предмет на медицинската анатомия, за разлика от анатомията за художници, където въпросните промени са важни. И тук докторантът не се задоволява да приложи само чужди репродукции при онагледяването на своето проучване, а представя и собствени схематични изображения за линиите на очите, с които напълно подкрепя своята теза. Считам, че тези изображения с успех могат да се използват в практиката му като преподавател по пластична анатомия, а така също и от други негови колеги, тъй като са много ясни и информативни, като същевременно са изключително лесни за изпълнение.

В трети раздел аспирантът продължава темата за линиите на очите от предходния раздел, но този път проучването му се базира на един портрет на Васил Левски от съвременен български художник. Така на практика, докторанта дава конкретен пример, с който илюстрира своето становище.

В главата „Обсъждане“ докторантът продължава изследването на делтовидната инсерция. Това своеобразно надграждане по темата се явява и едно от най-големите и подробни проучвания в научния труд. Докторантът разглежда трите варианта на позициониране на върхът на делтовидния мускул в анатомичните рисунки и студии на множество анатоми и художници. Освен репродукциите на класически анатомични илюстрации и съвременни компютърни рисунки, са разгледани и много фотографии, както и схематични изображения. Тук постижението на автора се състои в това, че не само разглежда делтовидната инсерция по отношение на външната форма на рамото, но анализира мускулната подредба и в дълбочина. Именно така докторантът доказва връзката между дълбочинния строеж на рамото и общият му вид във външната форма, по отношение на делтовидната инсерция. Изследването завършва с три авторски рисунки, които аналитично разглеждат проблема с делтовидната инсерция, предлагайки не само на специалистите, но и на широката публика един подробен анализ на мускулите по отношение на тяхното месторазположение в дълбочина и подредбата им при изграждане на външната форма на рамото. В дискусията са анализирани и различията между анатомичните рисунки в трудовете по пластична анатомия и медицина. Разгледан е проблемът с авторството на анатомичната рисунка и са дадени примери с автори, които копират технически рисунките на някои от изявените имена в тази област. И тук докторантът с основание отбелязва елементът на подражание, който влияе върху научния аспект на анатомичните рисунки.

Оценка на приносите на дисертационния труд

Дисертантът представя следните приноси:

Първият принос е свързан с изследване на типовете телосложение при мъжа, по илюстрация на Годфрид Бамес и по същество представлява анализ на скелетния строеж, мускулите и външните форми на торса. Рисунките от учебника на проф. Бамес са едни от най-коментирани в дисертацията, затова и приносът към изясняване на типовете телосложение при мъжа, се основават на една такава рисунка. Освен репродукция на рисунката, аспирантът подкрепя своето становище с други репродукции на анатомични рисунки и фотографии на външните форми при мъжа и жената, които основно характеризират двата типа телосложение (мъжкото и женското), а така също и на спортисти. Освен тях, авторът добавя и три свои схематични изображения на трите типа телосложение при мъжа – нормален, атлетичен и астеничен тип.

Вторият принос е свързан с изясняването на проблема с линията на очите в произведенията на велики художници и в една рисунка от Пластична анатомия на Кр. Чоканов.

Третият принос е по отношение на авторското наблюдение върху дългата глава на триглавия мускул на мишницата.

Четвъртия принос на докторанта е относно изследването на носещата линия на долния крайник и надлъжната ос на коляното.

Петия принос е свързан с пространственото позициониране на делтовидната инсерция в дълбочина и във външната форма на рамото.

Считам, че приносите посочени в дисертацията изцяло носят авторския почерк на Христо Иванов и са от съществено значение за качествата на представения труд.

Библиографията на научната дисертация е съставена според изискванията за написването на научен труд и съдържа в себе си 89 отделни заглавия, всяко едно от които е цитирано в труда.

Научните публикации, свързани с дисертацията са две и са поместени в края. Първата публикация е озаглавена „Анатомично недостоверни рисунки от „Пластична анатомия“ на Кр. Чоканов“, а втората „Линията на очите в произведенията на велики художници“.

Воден от желанието да задълбочи познания си в областта на анатомията на човешкото тяло, докторантът Христо Иванов избира да продължи своята кариера като преподавател по Пластична анатомия в допълнение на реализацията си в областта на изящните и приложни изкуства. Това е така, защото в тази област се изискват специфични знания и умения, различни от традиционните за всички художници. По време на теоретичните и практически упражнения на Христо Иванов в Катедрата по анатомия лично се убедих в познанията му върху мускулно-скелетната анатомия и считам, че той напълно отговаря на профила за преподавател по Пластична анатомия. Имах възможност лично да се убедя в неговите рисувателни способности, когато той изготви илюстрациите към две мои научни публикации, които бяха отпечатани в *The Journal of Hand Surgery* (2011) и *European Journal of Anatomy* (2014). Благодарение на своите теоретични познания в областта на пластичната анатомия и опита натрупан от практическите упражнения с анатомични препарати, докторантът много добре се справи с анатомичните рисунки.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Христо Веселинов Иванов проучва съществени въпроси в областта на пластичната анатомия на човека.

Поставени са проблеми с изобразяването на отделни мускули и мускулни групи, очната линия, носещата линия на долния крайник. Детайлният анализ на проблемните области подсказва необходимостта от задълбочени познания по най-добрия учебник за анатомия на човека – самото човешко тяло. В представената дисертация проличава добрата теоретична подготовка на докторанта, уменията му да борави с множество съвременни методики, както и да анализира и обобщава получените резултати.

Въз основа на гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка за кандидата и предлагам на членовете на научното жури да присъди образователната и научна степен „Доктор” на Христо Веселинов Иванов.

17.11.2019 г.

гр. София

Проф. д-р Лазар Желев Славов, дм